

Κεφάλαιο 3

Κάτοικος Θεσσαλονίκης (1977-2009)

Στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης προκηρύχθηκε το 1977 η πλήρωση της Έδρας Γεωφυσικής. Αποφασίσαμε με την Κατερίνα να υποβάλω υποψηφιότητα και αν εκλεγώ να πάμε με τα δύο παιδιά μας στη Θεσσαλονίκη, παρότι είχαμε και οι δύο μόνιμες δημόσιες θέσεις και όλους μας σχεδόν τους συγγενείς και φίλους στην Αθήνα. Εκλέχθηκα από τους καθηγητές της Φυσικομαθηματικής Σχολής παμψηφεί τακτικός καθηγητής Γεωφυσικής τον Ιούνιο του 1977 και από την 1η Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους ζούμε στη Θεσσαλονίκη.

Κατά την παραμονή μας στη Θεσσαλονίκη συνέβησαν γεγονότα και δημιουργήθηκαν καταστάσεις που επηρέασαν έντονα τη ζωή μας, όπως είναι η γένεση του καταστρεπτικού σεισμού της Θεσσαλονίκης στις 20 Ιουνίου 1978, δηλαδή μερικούς μήνες μετά την εγκατάστασή μας στην πόλη, η ανάληψη από μένα των ευθυνών υψηλών διοικητικών θέσεων, η πραγματοποίηση εκπαιδευτικού και ερευνητικού έργου κ.λπ.

Ο Σεισμός της Θεσσαλονίκης το 1978

Ο σεισμός της 20ής Ιουνίου 1978 είχε μέγεθος 6,5 και εστία στη Μυγδονία λεκάνη (μεταξύ των λιμνών Βόλβης και Λαγκαδά). Παρότι ήταν ένα συνηθισμένο φυσικό φαινόμενο (αφού κάθε τρία χρόνια κατά μέσο όρο γίνεται ένας σεισμός αυτού του μεγέθους στην Ελλάδα), είχε δυσανάλογες αρνητικές κοινωνικές επιπτώσεις, ιδιαίτερα στην πόλη της Θεσσαλονίκης όπου έβλαψε το ένα τέταρτο των οικοδομών και φόνευσε 51 ανθρώπους. Ήταν ο πρώτος ισχυρός σεισμός που έπληξε σοβαρά ένα μεγάλο αστικό κέντρο στην Ελλάδα και γι' αυτό δεν υπήρχε σχετική εμπειρία αντιμετώπισης τέτοιων και τόσο εκτεταμένων καταστροφών.

Η προσεισμική δράση άρχισε στις 8 Μαΐου του 1978, με προσεισμούς που κατέληξαν στη γένεση ενός ισχυρού σεισμού ($M=5,8$) στις 24 Μαΐου του οποίου οι μετασεισμοί συνεχίστηκαν μέχρι την 1η Ιουνίου 1978. Αυτή η σεισμική δράση (8.5.1978-1.6.1978) έδινε την εντύπωση κανονικής ακολουθίας (προσεισμοί - κύριος σεισμός - μετασεισμοί), αν ληφθεί υπόψη ότι τότε δεν υπήρχε γνώση της χωρικής κατανομής των εστιών της ακολουθίας, γιατί δεν υπήρχαν διαθέσιμοι φορητοί σειсмоγράφοι για να εγκατασταθούν στην πλειόσειστη περιοχή. Έτσι, η γένεση του καταστρεπτικού σεισμού στις 20 Ιουνίου 1978 ξάφνιασε και δημιούργησε στην πόλη συνθήκες για τις οποίες το ελληνικό κράτος δεν ήταν έτοιμο.

Κατά τη διάρκεια της προσεισμικής δράσης (8.5.1978- 20.6.1978), καθώς και κατά την περίοδο της έντονης μετασεισμικής δράσης, το Εργαστήριο Γεωφυσικής του Α.Π.Θ. κατέβαλε έντονη προσπάθεια ορθής ενημέρωσης των πολιτών και των αρχών. Αυτό το πέτυχε σε ικανοποιητικό βαθμό, όπως προκύπτει και από σχετική έκθεση της UNESCO που συνέταξαν το 1983 ο σύμβουλος της Ε.Μ. Fournier d' Albe και ο καθηγητής Σ. Αναγνωστόπουλος. Η έκθεση αυτή αναφέρει τα ακόλουθα για το Γεωφυσικό Εργαστήριο (Ινστιτούτο) του οποίου ήμουν Διευθυντής: «The Geophysical Institute in Thessaloniki was under relentless pressure from the news media throughout the crisis, but the statements it issued were scientifically sound and admirably objective at all time (Το Γεωφυσικό Ινστιτούτο στη Θεσσαλονίκη βρισκόταν υπό αμείλικτη πίεση από τα ειδησεογραφικά μέσα κατά τη διάρκεια της κρίσης, αλλά οι ανακοινώσεις του ήταν επιστημονικά βάσιμες και πάντοτε αξιοθαύμαστα αντικειμενικές)».

Στη Θεσσαλονίκη το 2004. Στο Εργαστήριο Γεωφυσικής του Α.Π.Θ., μεταξύ των πρώτων συνεργατών μου στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης: Γιώργου Λεβεντάκη (αριστερά) και Κυριάκου Πεφτιτσέλη (δεξιά). Στο αριστερό άκρο ο υποψήφιος διδάκτορας Δομένικος Βαμβακάρης.

Στη Θεσσαλονίκη το 1988. Επίσκεψη Κινέζων σεισμολόγων στο Σεισμολογικό Σταθμό Θεσσαλονίκης. Διακρίνονται επίσης οι επιστήμονες του Εργαστηρίου Γεωφυσικής του Α.Π.Θ, από αριστερά: Γ. Λεβεντάκης, Θ. Τσάπανος, Δ. Παναγιωτόπουλος, Α. Κυρατζή, Ε. Παπαδημητρίου και Γ. Καρακαϊσής.

Αμέσως μετά το διορισμό μου το 1977 στο πανεπιστήμιο, έστειλα εκτενή έκθεση στην Πρυτανεία, όπου ανέφερα ότι υπάρχει επιστημονική αλλά και κοινωνική αναγκαιότητα να εγκαταστήσει το πανεπιστήμιο δίκτυο σεισμολογικών σταθμών στο βορειοελλαδικό χώρο. Η Πρυτανεία αγνόησε την πρότασή μου. Όταν έγινε ο σεισμός το 1978 στη Θεσσαλονίκη, τα μέσα ενημέρωσης πίεσαν την Πρυτανεία και αυτή, μετά από απόφαση της Συγκλήτου, ανακοίνωσε ότι ο αρμόδιος καθηγητής (δηλαδή εγώ) δεν την ενημέρωσε για την ανάγκη εγκατάστασης σεισμογραφικού δικτύου, ξεχνώντας προφανώς την έκθεση που της υπέβαλα μήνες πριν από το σεισμό. Μόλις πληροφορήθηκα την ανακοίνωση της Πρυτανείας, πήγα με το σεισμολόγο Γιώργο

Λεβεντάκης στη Βουρβουρού, όπου παραθέριζε ο Πρύτανης και ο Αντιπρύτανης. Ήταν επίσης εκεί οι καθηγητές Ι. Αναστασιάδης (μαθηματικός και πρώην πρύτανης), καθώς και ο καθηγητής της Ορυκτολογίας Κ. Σολδάτος στους οποίους έδειξα την έκθεση που είχα στείλει το 1977 στην Πρυτανεία. Τότε ο Αναστασιάδης, στο σπίτι του οποίου πήγαμε ο Σολδάτος, ο Λεβεντάκης και εγώ, κάλεσε εκεί τον πρύτανη και τον αντιπρύτανη και αφού τους διάβασε την έκθεσή μου τους υπέδειξε να εκδώσουν διορθωτική ανακοίνωση, πράξη που έκαναν την επόμενη μέρα, αφού βρήκαν και στο αρχείο τους την έκθεσή μου.

Στη βόρεια Κίνα, για επιστημονική συνεργασία σε σεισμολογικό κέντρο, το 1997. Έξω από κινέζικο σπίτι. Στην πρώτη σειρά: παιδιά του χωριού. Στη δεύτερη σειρά, από αριστερά: ο Κώστας Πατραμάνης με τη γυναίκα του Άρτεμη, η Κινέζα σπιτονοικοκυρά, η Κατερίνα, ο Βασίλης Καρακώστας και η Ελευθερία Παπαδημητρίου.

Η ίδρυση του Εργαστηρίου Γεωφυσικής του Α.Π.Θ. το 1977, η γένεση του σεισμού της Θεσσαλονίκης το 1978 και η αποτελεσματική αντιμετώπιση από το Εργαστήριο των κρίσιμων προβλημάτων ενημέρωσης κατά την περίοδο της σεισμικής έξαρσης είχε ως συνέπεια την ίδρυση του πρώτου τηλεμετρικού δικτύου σειсмоγραφικών σταθμών στην Ελλάδα, μετά από αναλυτική έκθεσή μου προς τον τότε πρωθυπουργό Κωνσταντίνο Καραμανλή (στις 30 Ιουνίου 1978) και απόφαση της κυβέρνησής του. Το δίκτυο αυτό περιλάμβανε αρχικά τον Κεντρικό Σεισμολογικό Σταθμό Θεσσαλονίκης και επτά περιφερειακούς σταθμούς που εγκαταστήσαμε στο βορειοελλαδικό χώρο. Σήμερα το δίκτυο αυτό περιλαμβάνει 70 περιφερειακούς σταθμούς, οι οποίοι βρίσκονται σε διάφορα μέρη του ελλαδικού χώρου και άλλων βαλκανικών χωρών, και είναι συνδεδεμένοι τηλεμετρικά με τον Κεντρικό Σταθμό Θεσσαλονίκης.

Στην προσπάθεια συμβολής μου στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιούργησε ο σεισμός του 1978 είχα τη συμπαράσταση του Πανεπιστημίου, των καθηγητών της Φυσικομαθηματικής Σχολής και των φοιτητών. Ιδιαίτερα βοήθησαν ο σεισμολόγος Γιώργος Λεβεντάκης (πέθανε το 2008) και ο τεχνικός Κυριάκος Πεφτιτσέλης, οι οποίοι εργάστηκαν μαζί μου ανιδιοτελώς επί εβδομάδες για την αντιμετώπιση της κρίσης. Βοήθεια προσέφερε, επίσης, στο έργο αυτό η καθηγήτρια Δέσποινα Κοντοπούλου. Οι τότε καθηγητές του Τμήματος Γεωλογίας Κ. Σολδάτος, Ι. Μελέντης, Λ. Σωτηριάδης, Α. Παπαδάκης και Η. Σαπουντζής διέθεσαν τις πρώτες πιστώσεις του Τμήματος για την αγορά του πρώτου σειсмоγράφου. Οι καθηγητές Δ. Μουντράκης και Α. Ψυλοβίκος καθοδήγησαν τους φοιτητές στην πραγματοποίηση γεωλογικών παρατηρήσεων στην περιοχή. Ο καθηγητής Χημείας Γ. Βασιλικιώτης πρότεινε στο Ροταριανό Όμιλο τη δωρεά

ημιφορτηγού αυτοκινήτου στο Εργαστήριο Γεωφυσικής του Α.Π.Θ., η υλοποίηση της οποίας εξυπηρέτησε το Εργαστήριο κατά τη διάρκεια της μετασεισμικής δράσης αλλά και επί πολλά έτη μετά. Η Φυσικομαθηματική Σχολή αποφάσισε να μου χορηγηθεί σημαντικό οικονομικό μηνιαίο επιμίσθιο για την πρόσθετη εργασία μου στο Σεισμολογικό Σταθμό, το οποίο βέβαια αρνήθηκα και δεν έλαβα.

Αισθάνθηκα το σεισμό έντονα στον έβδομο όροφο του σπιτιού μου που ήταν κοντά στη Ροτόντα. Τρέξαμε αμέσως με την Κατερίνα να προστατέψουμε τα παιδιά και βγήκαμε ψύχραιμα έξω. Εγώ έφυγα για το Υπουργείο Βορείου Ελλάδος, όπου μετείχα σε συσκέψεις για την αντιμετώπιση της κατάστασης. Τα τρία πρώτα βράδια κοιμηθήκαμε έξω και, αφού το σπίτι που μέναμε ελέγχθηκε από μηχανικούς, μπήκαμε μέσα με την Κατερίνα. Τα δύο παιδιά μας με την πεθερά μου έφυγαν για την Αθήνα και αργότερα πήγαν στο Βόλο. Επί πολλές μέρες ήμασταν οι μόνοι στη γειτονιά μας στη Θεσσαλονίκη που κατοικούσαν στο σπίτι τους. Οι άλλοι διανυκτέρευαν έξω σε σκηνές ή έφυγαν από την πόλη.

Οι μετασεισμοί συνεχίζονταν και οι Θεσσαλονικείς έμαθαν να «μετρούν» και τα μεγέθη των σεισμών (τα Ρίχτερ, όπως έλεγαν). Ένα βράδυ στις δύο μετά τα μεσάνυχτα μου τηλεφώνησαν και μου είπαν να πάω στο Υπουργείο Βορείου Ελλάδος, όπου θα πραγματοποιούνταν επείγουσα σύσκεψη για ένα πολύ σοβαρό θέμα που αφορούσε τη συνεχιζόμενη σεισμική δράση. Πήγα και στη σύσκεψη μετείχαν οι Υπουργοί Ν. Ζαρντινίδης και Ν. Μάρτης και οι καθηγητές Γ. Πενέλης, Κ. Σολδάτος και εγώ. Ο Ζαρντινίδης πήρε πρώτα το λόγο και είπε ότι στη διπλανή αίθουσα ήταν ένας ειδικός επιστήμονας, ο οποίος αναλαμβάνει να κάνει βαθιές γεωτρήσεις (με αντίστοιχη αμοιβή προφανώς) στην πλειόσειστη περιοχή του σεισμού (λίμνες Βόλβης και Λαγκαδά), ώστε να εκτονωθεί η ενέργεια και να σταματήσουν οι σεισμοί. Εμείς οι καθηγητές γελάσαμε, αλλά ο Υπουργός μας είπε ότι αυτός όφειλε να μας ενημερώσει και μας παρακάλεσε να ακούσουμε τον επιστήμονα. Πράγματι, τον έφερε στην αίθουσα της σύσκεψης και απάντησε με αοριστίες στις ερωτήσεις μας. Η συζήτηση έλαβε κωμικό χαρακτήρα, γιατί σε ερώτηση του καθηγητή Σολδάτου αν η φύση λειτουργεί όπως ένας θερμοσίφωνας ο «επιστήμονας» απάντησε σχεδόν ναι! Ο Υπουργός μάς ζήτησε να δώσουμε και γραπτώς τη γνώμη μας, πράγμα που κάναμε, και η προσπάθεια «εκτόνωσης της σεισμικής ενέργειας» έληξε ευτυχώς με τον τρόπο αυτόν.

Στη Λισσαβόνα το 1988. Παρακολουθώντας ομιλία σε σεισμολογικό συνέδριο, με την καθηγήτρια του Α.Π.Θ. Ελευθερία Παπαδημητρίου και τον καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών Κώστα Μακρόπουλο.

Στις 5 Ιουλίου 1978, όταν είχαν επιστρέψει αρκετοί Θεσσαλονικείς στα σπίτια τους, έγινε ένας σεισμός μεγέθους 5,0 που είχε την εστία του στο δυτικό μέρος του ρήγματος και ήταν πολύ κοντά στην πόλη. Είχε επίκεντρο μόλις 12 χιλιόμετρα από τις Σαράντα Εκκλησιές, όπου ήταν το σπίτι του Γιώργου Λεβεντάκη και όπου είχαμε εγκαταστήσει προσωρινά ένα φορητό σειсмоγράφο. Ο σεισμός τράνταξε την πόλη, επειδή η εστία του ήταν κοντά σ' αυτήν. Γι' αυτό πρότειναν στον Πρωθυπουργό να εκδώσει ανακοίνωση για να συστήσει στους κατοίκους να φύγουν από την πόλη. Ο Καραμανλής με κάλεσε τότε και μου είπε ότι αυτός θα αναλάβει τη σχετική πολιτική απόφαση, αλλά ήθελε πρώτα τη γνώμη μου. Του είπα ότι δεν πρέπει να εκδώσει τέτοια ανακοίνωση, γιατί η διεθνής σχετική εμπειρία δείχνει ότι τέτοιες ανακοινώσεις έχουν συνήθως μεγαλύτερες αρνητικές κοινωνικές συνέπειες από ό,τι οι συνέπειες ενός ισχυρού σεισμού. Του ανέφερα επίσης ότι από τις μέχρι τώρα καταγραφές (από το φορητό σειсмоγράφο των Σαράντα Εκκλησιών) προκύπτει ότι η μετασεισμική ακολουθία εξελίσσεται ομαλά, δηλαδή η συχνότητα των μετασεισμών φθίνει με το χρόνο (νόμος Omori) και παραμένει σταθερό το μέσο μέγεθος (κανόνας Lomnitz), όπως αναμένεται. Συνομίλησε κατόπιν και με τους Υπουργούς Δημοσίων Έργων (Ν. Ζαρντινίδη) και Βορείου Ελλάδος (Ν. Μάρτη) και αποφάσισε να μην εκδώσει ανακοίνωση.

Όπως έχω ήδη αναφέρει, είχε αποφασισθεί η ίδρυση κεντρικού και περιφερειακών σεισμολογικών σταθμών. Το οικόπεδο για τον Κεντρικό Σεισμολογικό Σταθμό Θεσσαλονίκης έπρεπε να είναι στη Θεσσαλονίκη, να ανήκει στο Πανεπιστήμιο και να έχει σκληρό υπέδαφος (βράχο) για την εγκατάσταση των σεισμομέτρων. Δυσκολεύθηκα πολύ, αλλά βρήκα τέτοιο οικόπεδο στις Σαράντα Εκκλησιές, όπου είναι τώρα ο Κεντρικός Σεισμολογικός Σταθμός. Σ' αυτό με βοήθησε ο τότε Κοσμήτορας της Σχολής Θετικών Επιστημών καθηγητής Νίκος Οικονόμου καθώς και ένας υπάλληλος της Τεχνικής Υπηρεσίας του Πανεπιστημίου. Ο βράχος του οικοπέδου δε φαινόταν στην επιφάνεια, αλλά όπως διαπιστώθηκε με ένα φορητό σειсмоγράφο που εγκαταστήσαμε στο οικόπεδο με το Γιώργο Λεβεντάκη και όπως εκτίμησαν οι γεωλόγοι (Η. Σαπουντζής, Δ. Μουντράκης) το μητρικό πέτρωμα (ο βράχος) έπρεπε να βρίσκεται σε μικρό βάθος. Αποφάσισα, έτσι, να γίνει εκεί το κτίριο. Η Τεχνική Υπηρεσία του Πανεπιστημίου ανέθεσε το έργο και η μπουλντόζα άρχισε το σκάψιμο. Εγώ τότε έφυγα για το Στρασβούργο με την Κατερίνα για να παρακολουθήσω ένα σεισμολογικό συνέδριο.

Στη Θεσσαλονίκη το 1989. Με την Κατερίνα, στο μπαλκόνι του σπιτιού μας απέναντι από τη Ροτόντα και με φόντο τη χιονισμένη πόλη.

Πήγαμε στο Στρασβούργο και το βράδυ όταν κοιμόμασταν έγιναν εκεί δύο σεισμοί (με μεγέθη 5,6 και 5,7) οι οποίοι μας ξύπνησαν. Νομίζοντας στον ύπνο μου ότι είμαι στη Θεσσαλονίκη, είπα στην Κατερίνα ότι είναι ισχυροί μετασεισμοί. Εκείνη, όμως, μου υπενθύμισε ότι ήμασταν στο

Στρασβούργο. Όταν πήγαμε στο κτίριο του συνεδρίου, οι Ευρωπαίοι σεισμολόγοι μας περίμεναν απ' έξω και μου είπαν ότι «όπου πας μεταφέρεις και τους σεισμούς», αφού είχε πολλές δεκαετίες να γίνουν τόσο ισχυροί σεισμοί στο Στρασβούργο.

Τελείωσε το συνέδριο και γυρίσαμε στη Θεσσαλονίκη αργά το βράδυ. Τηλεφώνησα στον αρμόδιο της Τεχνικής Υπηρεσίας του Πανεπιστημίου, ο οποίος μου είπε ότι το έργο της εκσκαφής για το Σεισμολογικό Σταθμό σταμάτησε και ότι αυτό έγινε γιατί δε βρέθηκε βράχος. Μου είπε επίσης ότι γι' αυτό το λόγο οι αρμόδιοι στο Πανεπιστήμιο (Πρυτανικές αρχές, Τεχνική Υπηρεσία) βρίσκονται σε αναστάτωση. Στενοχωρήθηκα πολύ και δεν κοιμήθηκα όλο το βράδυ, αλλά η Κατερίνα με ενθάρρυνε, όπως πάντα. Το πρωί, προτού ξημερώσει, πήγαμε στο χώρο που προοριζόταν για το σταθμό και περιμέναμε τον εργολήπτη, ο οποίος ειδοποιήθηκε να έλθει με τη μπουλντόζα του. Άρχισε να σκάβει, αλλά σταμάτησε γιατί δεν εύρισκε βράχο. Εμείς επιμείναμε να συνεχίσει και αμέσως μετά βρέθηκε ο βράχος.

Σημαντικά προβλήματα είχα και με την κατασκευή των περιφερειακών σταθμών, γιατί έπρεπε να βρεθούν κατάλληλα οικόπεδα, να τα δωρίσουν οι Κοινότητες στο πανεπιστήμιο και να κατασκευαστούν τα κτίρια. Παράλληλα με την κατασκευή των κτιρίων παραγγέλθηκαν τα όργανα στο Ντάλας του Τέξας. Πήγα εκεί και εκπαιδεύτηκα στα καινούργια τηλεμετρικά συστήματα καταγραφής των σεισμών και σε σχετικώς σύντομο χρονικό διάστημα άρχισε η λειτουργία του πρώτου τηλεμετρικού σεισμολογικού δικτύου στην Ελλάδα, με κέντρο τη Θεσσαλονίκη.

*Στη Ρώμη το 1996. Οι σύνεδροι σεισμολόγοι παρακολουθούν ομιλία του Πάπα.
Στην πρώτη σειρά, από αριστερά: Ο Γ. Καρακαϊσής, η γυναίκα του Ελευθερία και η Κατερίνα.*

Πρόεδρος στο Τμήμα Γεωλογίας του Α.Π.Θ. (1983-1987)

Το 1982 ψηφίστηκε νέος νόμος πλαίσιο (Ν.1268/1982) για την Ανώτατη Παιδεία ο οποίος άλλαξε ριζικά τη μέχρι τότε εκπαιδευτική και ερευνητική διαδικασία και έδωσε σημαντική ώθηση στην πανεπιστημιακή παιδεία. Με το νόμο αυτό δημιουργήθηκαν συγκεκριμένα Τμήματα στα Πανεπιστήμια, των οποίων οι Γενικές Συνελεύσεις είχαν ως μέλη πανεπιστημιακούς δασκάλους και εκπροσώπους των φοιτητών. Μεταξύ αυτών ιδρύθηκε το Τμήμα Γεωλογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Ο νέος νόμος πλαίσιο προέβλεπε σειρά από αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος και τη λήψη σημαντικών μέτρων, όπως είναι η εκλογή Προέδρου του Τμήματος, η δημιουργία Τομέων, η αναμόρφωση του προγράμματος σπουδών, η δημιουργία μεταπτυχιακών σπουδών κ.λπ.

Στη Θεσσαλονίκη το 1987. Ορκωμοσία πτυχιούχου ενώπιον του Πρύτανη, του Προέδρου (Β. Παπαζάχου) και του Κοσμήτορα.

Μετά από πρόταση καθηγητών και φοιτητών εκλέχθηκα ως πρώτος Πρόεδρος του Τμήματος και επανεκλέχθηκα δύο φορές. Έτσι ήμουν Πρόεδρος επί πέντε συνεχή έτη. Υπήρξαν τεράστιες δυσκολίες για τις μεγάλες αλλαγές που απαιτούσε ο νέος νόμος πλαίσιο και γι' αυτό εργάστηκα εντατικά κατά τα πέντε αυτά έτη. Έτσι:

Εισηγήθηκα την ίδρυση τεσσάρων Τομέων στο Τμήμα Γεωλογίας και μερίμνησα για την ομαλή λειτουργία τους, γιατί υπήρξε έντονη αντίδραση από ορισμένους καθηγητές, επειδή δεν μπορούσαν εύκολα να αποδεχθούν την απώλεια των προνομίων που τους παρείχε η Καθηγητική Έδρα την οποία ο νέος νόμος κατήργησε.

Συγκρότησα επιτροπή από πανεπιστημιακούς δασκάλους και φοιτητές για την εισήγηση ενός νέου προγράμματος βασικού κύκλου σπουδών, το οποίο βελτίωσε και ενέκρινε η Γενική Συνέλευση του Τμήματος. Το πρόγραμμα αυτό έδινε περισσότερο βάρος στα νέα επιτεύγματα των γνωστικών αντικειμένων των διαφόρων Τομέων και περιέλαβε νέα μαθήματα που αφορούν στη μαθηματική κατάρτιση των φοιτητών και την άσκησή τους στην εφαρμογή Προγραμμάτων Ηλεκτρονικών Υπολογιστών. Οι Τομείς ανέλαβαν τη σύνταξη του πρώτου προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών, το οποίο ολοκληρώθηκε αργότερα και εφαρμόζεται μέχρι σήμερα.

Κατέβαλα εντατική προσπάθεια για την ανάπτυξη επιστημονικά έγκυρης και πρακτικά εφαρμόσιμης έρευνας από τα μέλη του Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού (ΔΕΠ), που οδήγησε σε εντυπωσιακά αποτελέσματα, όπως προκύπτει από τη ραγδαία αύξηση του ρυθμού των δημοσιεύσεων σε διεθνή περιοδικά και του αριθμού των επιστημονικών εφαρμογών για τη λύση πρακτικών προβλημάτων κοινωνικής σημασίας. Από τα σημαντικότερα μέτρα του Τμήματος που συνέβαλαν στην ερευνητική άνθισή του ήταν τα εξής:

- α) Η απαίτηση από το νέο νόμο δημοσιεύσεων σε έγκυρα διεθνή περιοδικά για την εκλογή σε οποιαδήποτε θέση ΔΕΠ και αυτοδύναμων τέτοιων δημοσιεύσεων για την εκλογή στις βαθμίδες του αναπληρωτή καθηγητή και του καθηγητή.
- β) Η πραγματοποίηση σεμιναρίων σ' όλους τους Τομείς πάνω σε θέματα θεωρητικού και πρακτικού ερευνητικού ενδιαφέροντος, στα οποία μετείχαν ως ομιλητές και μέλη ΔΕΠ άλλων Τμημάτων του Α.Π.Θ., άλλων ελληνικών πανεπιστημίων καθώς και διακεκριμένοι ερευνητές πολλών άλλων χωρών.
- γ) Η συντονισμένη προσπάθεια χρηματοδότησης επιστημονικών προγραμμάτων πρακτικού ενδιαφέροντος, όπως είναι η εκπόνηση του χάρτη σεισμικής επικινδυνότητας της χώρας μας,

υδρογεωλογικές μελέτες, ορυκτολογικές και κοιτασματολογικές εργασίες, γεωτεκτονική έρευνα, μετεωρολογικές μελέτες κ.λπ.

Στη Θεσσαλονίκη το 1998. Στο αμφιθέατρο του Μετεωροσκοπείου με συναδέλφους καθηγητές και φοιτητές. Στην πρώτη σειρά: με τους καθηγητές Απόστολο Φλόκα (αριστερά) και Θόδωρο Καρακώστα (δεξιά). Στη δεύτερη σειρά από αριστερά: οι καθηγητές Γιώργος Χριστοφίδης, Γιώργος Ελευθεριάδης και Αδαμάντιος Κίλιας.

Κατά το χρόνο της προεδρίας μου στο Τμήμα Γεωλογίας είχα την πλήρη στήριξη όλων σχεδόν των καθηγητών και του άλλου επιστημονικού προσωπικού, καθώς και των φοιτητών, των οποίων όλες οι παρατάξεις με ψήφισαν κατά τις δύο τελευταίες εκλογές μου ως πρόεδρο του Τμήματος. Σημαντική υπήρξε η συμβολή της Ελευθερίας Παπαδημητρίου (τόρα καθηγήτρια Σεισμολογίας), η οποία στην αρχή της προεδρίας μου ανέλαβε τα καθήκοντα της Γραμματέας του Τμήματος, εργασία που πραγματοποίησε με ευσυνειδησία, καθώς και της Ευγενίας Χατζηγάγα-Κουβάκη, η οποία ήταν στη συνέχεια Γραμματέας.

Στις 25 Φεβρουαρίου 1999 η Γενική Συνέλευση του Τμήματος Γεωλογίας του Α.Π.Θ. με ομόφωνη απόφαση των 52 παρόντων μελών, μετά από εισήγηση του Τομέα Γεωφυσικής, πρότεινε να μου απονεμηθεί ο τίτλος του Ομότιμου Καθηγητή Πανεπιστημίου, όπως και έγινε από τη Σύγκλητο του Α.Π.Θ. Κατά τη συνεδρίαση αυτή της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος μίλησαν με εγκωμιαστικά λόγια για τη συμβολή μου στην ανάπτυξη του Τμήματος πολλοί καθηγητές: ο τότε Πρόεδρος Α. Φιλιππίδης, ο εκπρόσωπος του Συλλόγου των μεταπτυχιακών φοιτητών και ο εκπρόσωπος των φοιτητών. Ενδεικτικά αναφέρω ότι:

Ο καθηγητής του Τομέα Γεωλογίας-Παλαιοντολογίας Δημοσθένης Μουντράκης, μεταξύ άλλων, είπε: «Ο καθηγητής Β. Παπαζάχος είναι ο άνθρωπος που άλλαξε το ρου της ιστορίας του Τμήματος. Το κενό που αφήνει δεν μπορεί δυστυχώς να καλυφθεί από εμάς που μένουμε».

Ο καθηγητής του Τομέα Μετεωρολογίας Απόστολος Φλόκας, μεταξύ άλλων, ανέφερε: «Η σύμπνοια που επικρατεί σήμερα στο Τμήμα μας είναι κατά κύριο λόγο αποτέλεσμα της μετριοπάθειας και της ευθυκρισίας του Β. Παπαζάχου. Διακρίνεται για το άμεμπτο ήθος του, την ακεραιότητα του χαρακτήρα του, την επιστημονική χρηστότητα και την άριστη συνεργασιμότητα. Είναι αυστηρός κριτής, άριστος πανεπιστημιακός δάσκαλος, εξαιρετικός φίλος και χαρισματικός στο να εμπνεύσει στους νεότερους την αγάπη για την επιστήμη. Τα μέλη του Τμήματός μας εκτιμώντας την προσωπικότητά του, τα άριστα διοικητικά και επιστημονικά του προσόντα τον τίμησαν με την ψήφο τους τρεις φορές για το αξίωμα του Προέδρου του Τμήματός μας».

Η καθηγήτρια του Τομέα Ορυκτολογίας - Κοιτασματολογίας Άννα Κασώλη-Φουρναράκη μεταξύ άλλων είπε: «Ο Β. Παπαζάχος αποτελεί μία εξέχουσα φυσιογνωμία διεθνούς προβολής και καταξίωσης, ακούραστος, ευχάριστος και προσιτός σε όλους μας, αλλά απαιτητικός στη δουλειά του, με αρχές και ακεραιότητα, με θάρρος έκφρασης της γνώμης του. Είναι μία προσωπικότητα που τη συνοδεύει ένας τεράστιος όγκος ερευνητικού έργου, εκπαιδευτικής προσφοράς, διοικητικής δραστηριότητας και πολύπλευρης προσφοράς στο κοινωνικό σύνολο».

Ο καθηγητής του Τομέα Γεωφυσικής Παναγιώτης Χατζηδημητρίου, μεταξύ άλλων, ανέφερε: «Σπάνια μία επιστήμη μπορεί να οφείλει τόσα πολλά σε έναν άνθρωπο».

Ο εκπρόσωπος των φοιτητών, μεταξύ άλλων, είπε: «Τον ευχαριστούμε για όσα μας δίδαξε και για το ότι έκανε γνωστή τη Γεωλογία σε όλη την Ελλάδα. Αν ρωτήσει κανείς κάποιον «τι είναι Γεωλογία;», αυτός θα απαντήσει: «Καθηγητής Παπαζάχος».

Ευχαριστώ θερμά τους συναδέλφους του Τμήματος Γεωλογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστήμιου Θεσσαλονίκης και τους φοιτητές για την εμπιστοσύνη που μου έδειξαν και για τα επαινετικά τους λόγια. Είναι, όμως, αυτοί που με τους αγώνες τους δημιούργησαν τις κατάλληλες συνθήκες και με τις ψήφους τους μου έδωσαν τη δυνατότητα να συμβάλω στην ανάπτυξη του Τμήματος. Είναι αυτοί οι ακαδημαϊκοί δάσκαλοι που με την απεργία τους των 100 ημερών και οι φοιτητές με τις κινητοποιήσεις τους συνέβαλαν αποτελεσματικά στην κατάργηση του προηγούμενου νόμου και στην ψήφιση του νέου νόμου (Ν.1268/1982), με βάση τον οποίον εκλέχθηκα και εγώ τρεις φορές πρόεδρος. Ο καθηγητής Ορυκτολογίας Σπύρος Σκλαβούνος κατά την ίδια συνεδρίαση της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος σχετικά με το θέμα αυτό ανέφερε: «Ο Β. Παπαζάχος ήταν ο μόνος που βλέποντας μπροστά στήριξε τους αγώνες μας για ένα πανεπιστήμιο όπως το ονειρευόμασταν, όχι μόνο με τις θέσεις και την ψήφο του, αλλά και με τις συμβουλές του και την ηθική συμπαράσταση όταν πάντα περνάμε απ' αυτόν. Τον ευχαριστώ και τον τιμώ».

Διευθυντής του Εργαστηρίου και του Τομέα Γεωφυσικής (1977-1998)

Με την εκλογή μου και το διορισμό μου στην Έδρα Γεωφυσικής διορίστηκα και Διευθυντής του Εργαστηρίου Γεωφυσικής του Α.Π.Θ. Είχα αυτή τη θέση καθ' όλη τη διάρκεια της υπηρεσίας μου, μέχρι τη συνταξιοδότησή μου (1977-1998). Διευθυντής του Τομέα Γεωφυσικής εκλεγόμουν παμψηφεί κάθε έτος κατά το χρονικό διάστημα 1983-1996.

Τα καθήκοντά μου, ως Διευθυντής του Εργαστηρίου και του Τομέα Γεωφυσικής ήταν διοικητικά, τα οποία είχαν ως στόχο την καθιέρωση συνθηκών και διαδικασιών παραγωγής επιστημονικής γνώσης και ανώτατης εκπαίδευσης. Μπορούμε, συνεπώς, να τα διακρίνουμε σε μέτρα που στοχεύουν: στην καθιέρωση κατάλληλων διοικητικών δομών και διαδικασιών, στην ανάπτυξη της γεωφυσικής έρευνας και στην ανάπτυξη της ανώτατης γεωφυσικής εκπαίδευσης.

Οι διοικητικές μου πράξεις, που δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για την εκπλήρωση του στόχου του Εργαστηρίου και του Τομέα, αφορούν στη δημιουργία της υλικοτεχνικής υποδομής (κτίρια, επιστημονικά όργανα), τη δημιουργία και πλήρωση θέσεων επιστημονικού, τεχνικού και διοικητικού προσωπικού και την καθιέρωση κατάλληλων διαδικασιών λειτουργίας τους. Έτσι:

Στην Αξιούπολη Μακεδονίας το 1996. Με φίλους μου. Από αριστερά: Ν. Βακάλης, Κ. Καρύμπακας, Γ. Γουλής, Α. Βάρβογλης, Π. Καρύμπακα, Β. Γουλή και Ε. Βακάλη.

Κατά τα πρώτα χρόνια της υπηρεσίας μου εξασφάλισα ενιαίο χώρο στο δεύτερο όροφο του κτιρίου της Σχολής Θετικών Επιστημών, όπου κάθε μέλος ΔΕΠ έχει γραφείο με κατάλληλο εξοπλισμό (τηλέφωνο, φορητός ηλεκτρονικός υπολογιστής κ.λπ.) και η Γραμματεία του Τομέα διαθέτει ευρύχωρη αίθουσα με τον κατάλληλο εξοπλισμό. Για το Εργαστήριο εξασφαλίστηκε άλλος χώρος (στο υπόγειο του κτιρίου), όπου πραγματοποιούν πειράματα οι φοιτητές και λειτουργούν τα επιστημονικά όργανα της Εφαρμοσμένης Γεωφυσικής και του Παλαιομαγνητισμού.

Μερίμνησα για την κατασκευή του κτιρίου του Κεντρικού Σεισμολογικού Σταθμού Θεσσαλονίκης (στις Σαράντα Εκκλησιές) και των κτιρίων των επτά πρώτων σεισμολογικών σταθμών στη βόρεια και κεντρική Ελλάδα. Με χρήματα από τον κρατικό προϋπολογισμό και από ερευνητικά προγράμματα των οποίων ήμουν υπεύθυνος εξοπλίσθηκαν τόσο οι σεισμολογικοί σταθμοί όσο και το Εργαστήριο με σύγχρονα επιστημονικά όργανα (σεισμογράφοι, μαγνητόμετρα, ηλεκτρονικοί υπολογιστές κ.λπ.).

Με σειρά από αιτιολογημένες εκθέσεις και προσωπικές μου παραστάσεις στις αρμόδιες υπηρεσίες πέτυχα την ίδρυση των αναγκαίων θέσεων επιστημονικού (ΔΕΠ), τεχνικού και διοικητικού προσωπικού και μερίμνησα για την πλήρωση των θέσεων με αξιόλογο προσωπικό που υπηρετεί μέχρι σήμερα. Στη Γραμματεία του Τομέα διορίστηκαν δύο ευσυνείδητες υπάλληλοι (Δήμητρα Βλάχου, Ελπίδα Κωνσταντινίδου) και στο Εργαστήριο δύο ικανοί τεχνικοί (Κυριάκος Πεφτιτσέλης, Θανάσης Καραμεσίνης) που συνέβαλαν αποτελεσματικά στην ομαλή λειτουργία του Τομέα και στην παραγωγή αξιόπιστων επιστημονικών δεδομένων. Ιδρύθηκαν στον Τομέα Γεωφυσικής 13 θέσεις ΔΕΠ, από τις οποίες οι 8 κατέχονται από καθηγητές (Γ. Καρακαϊσής, Δ. Κοντοπούλου, Α. Κυρατζή, Δ. Παναγιωτόπουλος, Ε. Παπαδημητρίου, Θ. Τσάπανος, Γρ. Τσόκας, Π. Χατζηδημητρίου), οι 3 από αναπληρωτές καθηγητές (Κ. Παπαζάχος, Β. Καρακώστας, Ε. Σκορδύλης) και οι 2 από επίκουρους καθηγητές (Γ. Βαργεμέζης, Π. Τσούρλος).

Για την ομαλή λειτουργία του Τομέα καθιέρωσα αποτελεσματικές αρχές μεταξύ των οποίων είναι οι εξής:

- α) Η γρήγορη διακίνηση της αλληλογραφίας και η συνεχής παρακολούθηση όλων των εγγράφων μέχρι τον τελικό τους προορισμό.
- β) Η πλήρης διαφάνεια σ' όλες τις πράξεις των μελών του Τομέα, ιδιαίτερα σ' αυτές που αφορούν στην οικονομική διαχείριση. Η διαχείριση, για παράδειγμα, των οικονομικών των ερευνητικών

προγραμμάτων των μελών του Τομέα, πέρα από την επίσημη διαχείριση από την Επιτροπή Ερευνών του Α.Π.Θ., γινόταν και από τη Γραμματεία του Τομέα για την πλήρη εξασφάλιση της διαφάνειας και της νομιμότητας.

- γ) Η άριστη συμπεριφορά προς τους φοιτητές και η πλήρης εξυπηρέτησή τους, ώστε να πραγματοποιούν απρόσκοπτα τις σπουδές τους.
- δ) Το ενδιαφέρον μου για τα προβλήματα κάθε μέλους του Τομέα, όπως προκύπτει από την απρόσκοπτη και αξιοκρατική εξέλιξη όλων των μελών ΔΕΠ, που είχε ως συνέπεια μεταξύ άλλων την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων και δημοκρατικών διαδικασιών στον Τομέα.

Με όλα τα μέλη του Εργαστηρίου ανέπτυξα και οικογενειακές σχέσεις. Θυμάμαι με συγκίνηση τις ενδιαφέρουσες συζητήσεις που είχα μαζί τους, αλλά και με τα παιδιά τους όταν αυτά με επισκέπτονταν στο γραφείο μου. Ένα μάλιστα από τα παιδιά αυτά (ο Θανάσης Χριστογλου, όταν ήταν δέκα ετών) έγραψε σε έκθεσή του στο σχολείο τις εντυπώσεις του από μία τέτοια συζήτηση.

Για την ανάπτυξη της επιστημονικής έρευνας στο Εργαστήριο και στον Τομέα Γεωφυσικής σχεδίασα την έρευνα αυτή να είναι αποδοτική, μερίμνησα για τη χρηματοδότηση ερευνητικών προγραμμάτων και πρωτοστάτησα στη διοργάνωση δύο συνεδρίων στο Εργαστήριο.

Ο σχεδιασμός της έρευνας περιλάμβανε αρχικά την εκπόνηση διδακτορικών. Πραγματοποιήθηκαν έτσι 16 διδακτορικές διατριβές υπό την καθοδήγησή μου. Στη συνέχεια συγκροτήθηκαν ερευνητικές ομάδες που εργάστηκαν σε διάφορα θέματα (ενεργός τεκτονική, δομή του φλοιού, εφαρμοσμένη γεωφυσική, παλαιομαγνητισμός, κλπ).

Επέτυχα τη χρηματοδότηση 25 ερευνητικών προγραμμάτων τα οποία συνέβαλαν στην αγορά επιστημονικών οργάνων, στην πραγματοποίηση έρευνας υπαίθρου και επέτρεψαν στο επιστημονικό προσωπικό να παρακολουθήσει στο εξωτερικό επιστημονικά συνέδρια.

Επίσης, ο Τομέας Γεωφυσικής διοργάνωσε στη Θεσσαλονίκη δύο επιστημονικά συνέδρια. Το πρώτο πραγματοποιήθηκε στις 1-3 Ιουλίου 1988 και είχε ως αντικείμενο: «Τις Νέες Εξελίξεις στη Σεισμολογία και Φυσική του Εσωτερικού της Γης στην Ελλάδα». Το δεύτερο ήταν το «29ο Συνέδριο της Διεθνούς Ένωσης Σεισμολογίας και Φυσικής του Εσωτερικού της Γης». Ανατέθηκε η οργάνωση του συνεδρίου αυτού στον Τομέα Γεωφυσικής του Α.Π.Θ. για την πραγματοποίησή του στη Θεσσαλονίκη στις 18-29 Αυγούστου 1997, όπου και έγινε με μεγάλη επιτυχία.

Στο Ρέϋκιαβικ της Ισλανδίας το 1999, σε σεισμολογικό συνέδριο. Με τρεις από τις τέσσερις κυρίες που με συνόδευαν και την Κατερίνα φωτογράφο. Από αριστερά: Βούλα Σπύρου, Ρίτσα Πουρναρά και Αρτεμη Πατραμάνη.

Η συμβολή μου στην ανάπτυξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας του Εργαστηρίου και του Τομέα Γεωφυσικής συνίσταται στον καθορισμό των κύριων εκπαιδευτικών κατευθύνσεών τους, στη συγκρότηση της ύλης μαθημάτων, την οργάνωση ασκήσεων και την εισήγηση προγραμμάτων σπουδών. Καθόρισα τρεις κύριες εκπαιδευτικές κατευθύνσεις (Σεισμολογία, Φυσική του Εσωτερικού της Γης, Εφαρμοσμένη Γεωφυσική) και έγραψα τρία αντίστοιχα βιβλία. Συγκρότησα την ύλη 11 προπτυχιακών και 2 μεταπτυχιακών μαθημάτων, οργάνωσα εργαστηριακές και φροντιστηριακές ασκήσεις, καθώς και αντίστοιχες ασκήσεις υπαίθρου και εισηγήθηκα το πρώτο πενταετές πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών.

Στην ανάπτυξη του Εργαστηρίου και του Τομέα Γεωφυσικής είχα την πλήρη συμπαράσταση σχεδόν όλων των επιστημόνων, τεχνικών και διοικητικών υπαλλήλων οι οποίοι μετείχαν τόσο στο σχεδιασμό όσο και στην υλοποίηση του έργου του Τομέα. Τους ευχαριστώ θερμά γι' αυτό και για την άψογη συμπεριφορά τους απέναντί μου πριν και μετά τη συνταξιοδότησή μου.

Διοργάνωση Διεθνούς Γεωφυσικού Συνεδρίου στη Θεσσαλονίκη

Η Διεθνής Ένωση Σεισμολογίας και Φυσικής του Εσωτερικού της Γης (International Association of Seismology and Physics of the Earth's Interior) διοργανώνει κάθε τέσσερα χρόνια το κορυφαίο επιστημονικό της συνέδριο. Επρόκειτο να διοργανώσει το 29ο Συνέδριό της και ζήτησε να υποβάλουν υποψηφιότητα Γεωφυσικά Κέντρα που επιθυμούσαν να γίνει στην πόλη τους το συνέδριο. Η απόφαση για την ανάθεση διοργάνωσης του συνεδρίου θα λαμβανόταν από Επταμελή Επιτροπή Γεωφυσικών κατά τη διάρκεια του προηγούμενου συνεδρίου που πραγματοποιήθηκε στο Wellington της Νέας Ζηλανδίας το 1994. Κριτήρια προτίμησης για την ανάθεση του συνεδρίου, σύμφωνα με το καταστατικό της Ένωσης, είναι: το επιστημονικό επίπεδο του Κέντρου που θα αναλάβει τη διοργάνωση, τα μέσα που διαθέτει η αντίστοιχη πόλη (αίθουσες κ.λπ.) και το πολιτισμικό ενδιαφέρον που παρουσιάζει η χώρα (αρχαιότητες κ.λπ.).

Στη Θεσσαλονίκη το 1997. Οι επιστήμονες και οι φοιτητές που συνέβαλαν στη διοργάνωση στη Θεσσαλονίκη του 29ου Συνεδρίου της Διεθνούς Ένωσης Σεισμολογίας και Φυσικής του Εσωτερικού της Γης, μεταξύ 18 και 29 Αυγούστου 1997. Διακρίνονται, μεταξύ άλλων, από αριστερά, πρώτη σειρά: Γ. Καρακαϊσης, Κ. Παπαζάχος, Η. Φίκος, Δ. Βαμβακάρης, Δ. Παναγιωτόπουλος. Δεύτερη σειρά: Β. Καρακώστας, Α.

Σαββαΐδης, Ε. Κωνσταντινίδου, Γρ. Τσόκας, Δ. Βλάχου, Α. Κυρατζή, Ε. Σκορδύλης, Ε. Παπαδημητρίου, Π. Χατζηδημητρίου, Δ. Κοντοπούλου, Ε. Engdall (Γενικός Γραμματέας της Ένωσης), Θ. Τσάπανος, Κ. Παπαζάχου, Β. Παπαζάχος (Πρόεδρος του Συνεδρίου), Ε. Αηδονά, Α. Σταμπολίδης, Ε. Καραγιάννη.

Υπέβαλαν υποψηφιότητα επτά Γεωφυσικά Κέντρα αντίστοιχων πόλεων και χωρών (Πεκίνο Κίνας, Νίκαια Γαλλίας, Τεργέστη Ιταλίας, Πράγα Τσεχίας, Μπέργκεν Νορβηγίας, Θεσσαλονίκη Ελλάδας κ.λπ.) και υποστήριξαν γραπτώς και προφορικώς την υποψηφιότητά τους. Ο Τομέας Γεωφυσικής του Α.Π.Θ. υπέβαλε αίτηση που συνοδευόταν από γραπτή έκθεσή μου και πήγα στη Νέα Ζηλανδία όπου υποστήριξα και προφορικώς την υποψηφιότητά μας ενώπιον της αρμόδιας Επιτροπής. Η Επιτροπή, αφού έλαβε υπόψη όλες τις προτάσεις και άκουσε όλους τους εκπροσώπους, αποφάσισε το συνέδριο να γίνει στη Θεσσαλονίκη και με όρισε Πρόεδρο της Τοπικής Οργανωτικής Επιτροπής.

Κατά το ταξίδι μου στη Νέα Ζηλανδία έμεινα με την Κατερίνα και την Ελευθερία Παπαδημητρίου λίγες μέρες στην ωραία πόλη Σίδνεϋ της Αυστραλίας. Εκεί μας φιλοξένησαν στο σπίτι τους ο Κρέων Γαβριελάτος (συγγενής της Ελευθερίας) και η γυναίκα του Ελένη και μας περιποιήθηκαν πολύ. Τα παιδιά τους, ο Ανδρέας και ο Βαγγέλης, μας ξενάγησαν σε διάφορα μέρη της πόλης και μας δόθηκε έτσι η ευκαιρία να γνωρίσουμε καλύτερα τη ζωή στη μεγάλη αυτή πόλη. Τότε βρισκόταν εκεί και ο φίλος μου Παναγιώτης Κομνηνάκης με τη γυναίκα του Ρίτα, φιλοξενούμενοι στο σπίτι του αδελφού του Σταύρου, ο οποίος είναι μετανάστης στην Αυστραλία και μας περιποιήθηκε επίσης στο σπίτι του.

Στη Θεσσαλονίκη το 1997. Στο Συνέδριο της Διεθνούς Ένωσης Σεισμολογίας και Φυσικής του Εσωτερικού της Γης. Μεταξύ των συνέδρων ο Υπουργός Στέλιος Παπαθεμελής (τρίτος από αριστερά). Πίσω μου δεξιά ο διαπρεπής Ρώσος σεισμολόγος G. Sobolev και πίσω του ο φίλος μου G. Purcaru ερευνητής στο πανεπιστήμιο του Βερολίνου.

Το συνέδριο έγινε στη Θεσσαλονίκη μεταξύ 18 και 29 Αυγούστου και σημείωσε μεγάλη επιτυχία. Ήταν το πολυπληθέστερο μέχρι τότε συνέδριο της Ένωσης (~1.500 σύνεδροι) και έγιναν σημαντικές ανακοινώσεις. Οι σύνεδροι ενθουσιάστηκαν από την οργάνωση και εντυπωσιάστηκαν από την ανάπτυξη της Βόρειας Ελλάδας και τη φιλοξενία των κατοίκων της. Η διαπρεπής καθηγήτρια Σεισμολογίας στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης S. Das δήλωσε ότι: «Δεν γνώριζα ότι υπάρχει παράδεισος στη Γη και ότι αυτός είναι η Θεσσαλονίκη».

Η επιτυχία του Συνεδρίου οφείλεται στην προθυμία και στην εντατική προσπάθεια του επιστημονικού προσωπικού του Τομέα (Γ. Καρακαϊσής, Β. Καρακώστας, Δ. Κοντοπούλου, Α. Κυρατζή, Γ. Λεβεντάκης, Ε. Παπαδημητρίου, Δ. Παναγιωτόπουλος, Ε. Σκορδύλης, Θ. Τσάπανος, Γρ. Τσόκας, Π. Χατζηδημητρίου), των ερευνητών του Ι.Τ.Σ.Α.Κ. (Π. Δημητρίου, Β. Μάργαρης, Χρ. Παπαϊωάννου, Κ. Παπαζάχος, Ν. Θεοδουλίδης), του τεχνικού προσωπικού του Τομέα (Κ. Πεφτιτσέλης, Θ. Καραμεσίνης), της Δ. Βλάχου και Ε. Κωνσταντινίδου, οι οποίες μαζί με την Κατερίνα Παπαζάχου αποτέλεσαν τη Γραμματεία του Συνεδρίου και του οδηγού τού Τομέα Δ. Χατζηλάσκαρη. Στη διοργάνωση του Συνεδρίου συνέβαλαν αποτελεσματικά όλοι οι μεταπτυχιακοί φοιτητές του Τομέα Γεωφυσικής και πολλοί φοιτητές. Την αφίσα του συνεδρίου φιλοτέχνησε η Αγγελική Παπαζάχου.

Πρόεδρος στο Ινστιτούτο Τεχνικής Σεισμολογίας και Αντισεισμικών Κατασκευών (1983-2002)

Διετέλεσα μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Ι.Τ.Σ.Α.Κ. από την ίδρυσή του (1981) μέχρι το 1983 και Πρόεδρος του Δ.Σ. επί μία εικοσαετία (1983-2002). Το Ινστιτούτο αυτό ιδρύθηκε για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της αντισεισμικής προστασίας με την εφαρμογή των αποτελεσμάτων όλων των σχετικών επιστημών και γι' αυτό περιλαμβάνει τρεις Τομείς (Τεχνικής Σεισμολογίας, Εδαφομηχανικής, Αντισεισμικών Κατασκευών). Συστάθηκε με έδρα τη Θεσσαλονίκη (Ν.Δ.867/1979) από την κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Καραμανλή μετά από πρόταση των καθηγητών του Α.Π.Θ. Γ. Νιτσιώτα, Δ. Βαλαλά, Β. Παπαζάχου και Γ. Πενέλη. Αρχικά το Ινστιτούτο λειτούργησε ως απλή υπηρεσία και περιλάμβανε διοικητικό προσωπικό και μικρό αριθμό επιστημονικού προσωπικού με μέγιστο τυπικό προσόν το πτυχίο πανεπιστημίου. Κατά το πρώτο αυτό διάστημα το Διοικητικό Συμβούλιο αποφάσισε την αγορά των πρώτων επιταχυνσιογράφων, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν σε διάφορα μέρη της χώρας και αποτέλεσαν το πρώτο δίκτυο επιταχυνσιογράφων της Ελλάδας.

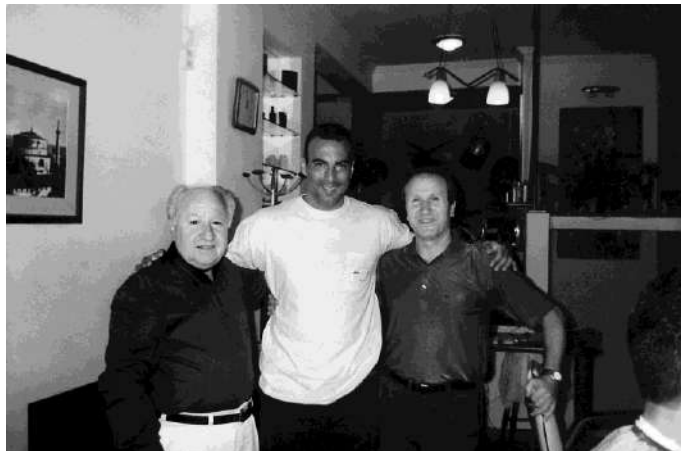

Στη Θεσσαλονίκη το 1997. Επίσκεψη στο Ινστιτούτο Τεχνικής Σεισμολογίας και Αντισεισμικών Κατασκευών (Ι.Τ.Σ.Α.Κ.) του Υπουργού Χρήστου Βερελή. Ορθιοι από αριστερά: Ν. Θεοδουλίδης (Δ/ντής του Ινστιτούτου), Β. Παπαζάχος (Πρόεδρος του Ινστιτούτου), Σ. Αντωνιάδου (Γραμματέας), ο βουλευτής Ι. Τσακλίδης και ο Υπουργός.

Μετά το διορισμό μου (1983) ως Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου του Ινστιτούτου εισηγήθηκα τη θεσμική αναβάθμισή του. Δημοσιεύτηκαν, έτσι, σχετικοί Νόμοι και Προεδρικά Διατάγματα που αφορούσαν σε σημαντικά σχετικά θέματα, όπως είναι: η εξέλιξη του σε Ερευνητικό Ινστιτούτο (Ν.1349/1983), η απόκτηση οργανισμού λειτουργίας του (Π.Δ.77/1989) ο οποίος αντιστοιχούσε τους ερευνητές του, που είχαν την ιδιότητα του ΜΕΠ (Μέλη Επιστημονικού Προσωπικού), με τους πανεπιστημιακούς δασκάλους, που είχαν την ιδιότητα του ΔΕΠ (Διδακτικό Ερευνητικό Προσωπικό), η διαδικασία εξέλιξης των ερευνητών του σύμφωνα με όσα ισχύουν για τα άλλα ερευνητικά Ινστιτούτα της χώρας (Ν.2530/1997, Π.Δ.91/1998), η θεσμική αναβάθμισή του σε Ερευνητικό Τεχνολογικό Κέντρο (Ν.2919/2001) και η σύσταση στο Ινστιτούτο Ειδικού Λογαριασμού Κονδυλίων Έρευνας (Ν.3044/2002) για τη χρηματοδότηση ερευνητικών προγραμμάτων.

Επίσης, εισηγήθηκα, ενέκρινε το Δ.Σ. και υλοποιήθηκαν άλλα μέτρα που συνέβαλαν στην ανάδειξη του Ι.Τ.Σ.Α.Κ. σε αξιόλογο διεθνές ερευνητικό κέντρο. Τα μέτρα αυτά αφορούσαν στο επιστημονικό προσωπικό, στον εξοπλισμό και στο σχεδιασμό της επιστημονικής έρευνας. Έτσι:

- α) Μετά από συνεχείς παραστάσεις μου, μαζί με άλλα μέλη του Δ.Σ. και το Διευθυντή, ιδρύθηκαν στο Ινστιτούτο 12 θέσεις ερευνητικού προσωπικού (ΜΕΠ) οι οποίες πληρώθηκαν σταδιακά.
- β) Επειδή τα μέλη των Διοικητικών Συμβουλίων των ερευνητικών κέντρων της χώρας διορίζονται από τον αρμόδιο Υπουργό και μόνο ένα μέλος του προσωπικού μετέχει στο Συμβούλιο του Ινστιτούτου, πρότεινα στο Δ.Σ. και συγκροτήθηκε επιτροπή που αποτελείται από όλα τα μέλη του επιστημονικού προσωπικού, η οποία έχει ως έργο την υποβολή προτάσεων για σημαντικά θέματα που αφορούν στο Ινστιτούτο, καθώς και για τα θέματα της ημερησίας διάταξης των συνεδριάσεων του Δ.Σ.
- γ) Κατέβαλα μεγάλη προσπάθεια δημιουργίας ερευνητικών κινήτρων για το επιστημονικό προσωπικό, όπως είναι οι άδειες μετεκπαίδευσης στο εξωτερικό, η διοργάνωση σεμιναρίων με ομιλητές διακεκριμένους Έλληνες και επιστήμονες του εξωτερικού, η συμμετοχή τους σε διεθνή συνέδρια αλλά και η διοργάνωση τέτοιων συνεδρίων από το Ινστιτούτο κ.λπ.
- δ) Παρότρυνα τα μέλη του επιστημονικού προσωπικού να εκπονήσουν διδακτορικές διατριβές στα γνωστικά τους αντικείμενα. Έτσι, τρεις από τους ερευνητές αυτούς εκπόνησαν διδακτορικές διατριβές στο Τμήμα Γεωλογίας του Α.Π.Θ. υπό την καθοδήγησή μου (Ν. Θεοδουλίδης, Β. Μάργαρης, Χ. Παπαϊωάννου) και όλοι σχεδόν οι υπόλοιποι επιστήμονες εκπόνησαν διδακτορικές διατριβές στο Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών του Α.Π.Θ., με συνέπεια να διεκδικήσουν και να καταλάβουν αργότερα θέσεις ΜΕΠ (Μέλη Επιστημονικού Προσωπικού).

Στη Θεσσαλονίκη το 2001. Με τον κορυφαίο Έλληνα μπασκετμπολίστα Νίκο Γκάλη και το φίλο μου Γιάννη Ζαχαριάδη (δεξιά).

- ε) Κατά τη διάρκεια της προεδρίας μου το Ι.Τ.Σ.Α.Κ. απέκτησε μεγάλο οικόπεδο για την ανέγερση κτιρίου, στην περιοχή της Πυλαίας, επέκτεινε και εκσυγχρόνισε το δίκτυο επιταχυνσιογράφων και εξοπλίσθηκε με άλλα επιστημονικά όργανα (σύστημα αξιόπιστης επεξεργασίας των επιταχυνσιογραμμάτων, συσκευή ελέγχου της τρωτότητας των κτιρίων κ.λπ.) που δίνουν τη δυνατότητα παραγωγής υψηλού επιπέδου επιστημονικής γνώσης.
- στ) Η γεωγραφική κατανομή των μόνιμων σταθμών που είναι εξοπλισμένοι με επιταχυνσιογράφους καθορίζεται από τη χωρική κατανομή της μέσης σεισμικότητας (περισσότεροι επιταχυνσιογράφοι σε περιοχές υψηλής μέσης σεισμικότητας) και εγκαθίστανται και προσωρινοί σταθμοί για την καταγραφή μετασεισμών. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι γνωρίζαμε μέχρι προ ολίγων ετών μόνο τη χωρική κατανομή της σεισμικότητας των ισχυρών (κύριων) σεισμών και τη χωροχρονική κατανομή των μετασεισμών τους. Πρόσφατα όμως έγιναν σοβαρά επιστημονικά βήματα στην κατανόηση της χωροχρονικής κατανομής των κύριων σεισμών (μεσοπρόθεσμη πρόγνωση), η οποία επιβάλλει αντίστοιχη χωροχρονική κατανομή των σταθμών επιταχυνσιογράφων. Στην πράξη αυτό σημαίνει αύξηση της πυκνότητας των επιταχυνσιογράφων στις περιοχές όπου αναμένονται ισχυροί σεισμοί, ανεξάρτητα από το εάν αυτές είναι περιοχές υψηλής ή χαμηλής μέσης σεισμικότητας. Το Ι.Τ.Σ.Α.Κ. λειτούργησε ήδη πρωτοποριακά στο θέμα αυτό. Βασιζόμενος σε μελέτη μας που δημοσιεύθηκε το 2002 σε διεθνές περιοδικό καθώς και σε έκθεση που εστάλη στον ΟΑΣΠ στις 17 Δεκεμβρίου 2002, οι οποίες προέβλεπαν μεγάλο σεισμό (M=6,9) στα Κύθηρα το 2006, εισηγήθηκα στο Δ.Σ. και αυτό ενέκρινε με δύο αποφάσεις του την εγκατάσταση πρόσθετων επιταχυνσιογράφων στην ευρύτερη περιοχή των Κυθήρων. Η εγκατάσταση έγινε εγκαίρως και ο σεισμός αναγράφηκε από σημαντικό αριθμό επιταχυνσιογράφων που ήταν εγκατεστημένοι σε διάφορες αποστάσεις από την εστία του, με εξαιρετικά σημαντικές θετικές επιστημονικές και πρακτικές συνέπειες, γιατί είναι ο πρώτος μεγάλος σεισμός ενδιαμέσου βάθους ($h > 60\text{km}$) του ελλαδικού χώρου για τον οποίο έχουμε καταγραφές της ισχυρής σεισμικής κίνησης.

Η πρόοδος αυτή του Ι.Τ.Σ.Α.Κ. έχει μεγάλη επιστημονική και κοινωνική σημασία, γιατί είναι το μόνο ερευνητικό κέντρο της χώρας που αντιμετωπίζει το πρόβλημα της αντισεισμικής προστασίας πολύπλευρα, αφού έχει επιστημονικό προσωπικό όλων των σχετικών ειδικοτήτων (σεισμολόγους, γεωφυσικούς, εδαφομηχανικούς, μηχανικούς ανωδομής).

Κατά τη διάρκεια της συμμετοχής μου στη διοίκηση του Ι.Τ.Σ.Α.Κ. και ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της προεδρίας μου είχα την πλήρη στήριξη των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου, του επιστημονικού, διοικητικού και τεχνικού προσωπικού και ιδιαίτερα των διευθυντών: Σταύρου Αναγνωστόπουλου, Ηλία Βαφειάδη, Γιώργου Μάνου, Βασίλη Λεκίδη και Νίκου Θεοδουλίδη. Τους ευχαριστώ όλους θερμά και το έργο που έχει παραχθεί στο Ι.Τ.Σ.Α.Κ. είναι προφανώς δικό τους έργο κατά κύριο λόγο.

Αμέσως μετά την παραίτησή μου από το Ι.Τ.Σ.Α.Κ. το 2002, τα μέλη του Δ.Σ. και του προσωπικού εξέφρασαν γραπτώς τις θέσεις τους για το έργο μου στο Ινστιτούτο. Έτσι:

Ο Καθηγητής της Πολυτεχνικής Σχολής και μέλος του Δ.Σ. Γ. Πενέλης κατά τη συνεδρίαση του Δ.Σ. στις 7.6.2002 ανέφερε ότι: «Συνεργάστηκα 20 χρόνια με τον κ. Β. Παπαζάχο και καρπός αυτής της συνεργασίας ήταν η δημιουργία του Ινστιτούτου. Ο κ. Β. Παπαζάχος έδωσε και την ψυχή του ακόμα για να πάει μπροστά το Ινστιτούτο και σφράγισε με την παρουσία του το Ι.Τ.Σ.Α.Κ.».

Ο Καθηγητής της Πολυτεχνικής Σχολής και μέλος του Δ.Σ. Κ. Πιτιλάκης κατά την ίδια συνεδρίαση του Δ.Σ. ανέφερε: «Ο χαρακτήρας, η παρουσία, το επιστημονικό κύρος και γενικότερα η συνεχής, αδιάλειπτη και άοκνη προσφορά του κ. Παπαζάχου στο Ι.Τ.Σ.Α.Κ. έχουν συμβάλλει κυρίαρχα και αποφασιστικά στη διεθνή καταξίωση του Ινστιτούτου και στη μεγάλη πρόοδο και ανάπτυξή του».

Ο Καθηγητής του Πανεπιστημίου Πατρών πρώην Διευθυντής του Ι.Τ.Σ.Α.Κ. Σ. Αναγνωστόπουλος σε επιστολή του που μου έστειλε στις 3 Φεβρουαρίου 2003 γράφει: «Η συνεχής εμμονή σου στην πραγμάτωση των στόχων του Ινστιτούτου για τη μείωση του σεισμικού κινδύνου,

τόσο μέσω της παραγωγής νέας γνώσης, τεκμηριωμένης με έγκριτες δημοσιεύσεις σε διεθνή περιοδικά, όσο και μέσω της εν γένει συμβολής στις σχετικές δραστηριότητες του κρατικού μηχανισμού, θα αποτελεί στοιχείο προς μίμηση, όπως στοιχείο προς μίμηση αποτελεί και η αφιλοκερδής προσφορά σου, χωρίς επιδιώξεις ωφελημάτων».

Όλο το προσωπικό του Ινστιτούτου σε επιστολή του στις 10 Ιουνίου 2002 γράφει μεταξύ άλλων ότι: «Η μεθοδικότητα του Β. Παπαζάχου, η πειθαρχία και η επιμονή του προς την επιστημονική έρευνα και μάλιστα με άμεσες πρακτικές εφαρμογές και κοινωνικό χαρακτήρα αποτέλεσαν παράδειγμα προς μίμηση. Με βάση την πολυετή επιστημονική του εμπειρία και τις πλέον πρόσφατες έρευνες του προτάθηκε στο Δ.Σ. του Ι.Τ.Σ.Α.Κ. και υιοθετήθηκε η εγκατάσταση επιταχυνσιογράφων σε επιλεγμένες περιοχές του ελλαδικού χώρου, γεγονός που υπήρξε επωφελές αφού καταγράφηκαν σεισμικά συμβάντα βαρύνουσας επιστημονικής αξίας. Παρά την πολυετή, κοπιώδη και συχνά απαραίτητη προσφορά στο Ι.Τ.Σ.Α.Κ., αυτός αποποιήθηκε κάθε άμεση ή έμμεση αμοιβή».

Ο τέταρτος σοβαρός τραυματισμός μου

Όπως έχω ήδη αναφέρει, όταν ήμουν παιδί στο Σμόκοβο είχα τέσσερα ατυχήματα, τρεις σοβαρούς τραυματισμούς και ένα δάγκωμα από λυσσασμένο σκύλο. Δυστυχώς, όμως, τραυματίστηκα σοβαρά και το φθινόπωρο του 1992 και πάλι στο Σμόκοβο.

Είχα πάει με την Κατερίνα και τα δύο παιδιά μας, τον Κώστα και την Αγγελική, από τη Θεσσαλονίκη στο Σμόκοβο. Ήταν φθινόπωρο και αρχίσαμε να τινάζουμε τις αμυγδαλιές μας που εκείνη τη χρονιά είχαν πολλά αμύγδαλα. Ανέβηκα και τίναξα πρώτα τις ψηλές αμυγδαλιές που ήταν πάνω από το σπίτι (βόρεια) και ενώ η Κατερίνα και τα παιδιά μάζευαν εκεί τα αμύγδαλα, πήγα κάτω από το σπίτι (νότια) και ανέβηκα σε μια αμυγδαλιά και άρχισα να την τινάζω. Έσπασε, όμως, το κλαδί που άταγα και έπεσα από ύψος περίπου τεσσάρων μέτρων. Έσπασα το αριστερό μου πόδι στο μηρό (συντριπτικό κάταγμα) και λιποθύμησα (για πρώτη φορά στη ζωή μου). Η Κατερίνα με τα παιδιά κατάλαβαν την πτώση μου μετά από αρκετή ώρα.

Από εκεί με πήραν με ασθενοφόρο και με πήγαν στο νοσοκομείο στην Καρδίτσα. Η Κατερίνα δεν δέχθηκε να γίνει εκεί η εγχείρηση και με πήγε στη Θεσσαλονίκη, όπου με εγχείρησε ο διακεκριμένος καθηγητής Παναγιώτης Συμεωνίδης. Ο ίδιος καθηγητής έκανε την εγχείρηση, όταν έβγαλα αργότερα τα σίδερα από το πόδι μου.

Είμαι πολύ υποχρεωμένος στον καθηγητή Συμεωνίδη για το ενδιαφέρον που έδειξε, έκανε άριστη δουλειά και δεν μου έμεινε ελάττωμα. Ευχαριστώ επίσης το φίλο μου καθηγητή Γιώργο Γουλή με του οποίου την παρέμβαση ανέλαβε ο Συμεωνίδης την εγχείρηση. Πολύ μου συμπαραστάθηκε κατά την κρίσιμη αυτή φάση της ζωής μου ο φίλος μου ακτινολόγος Ρωμύλος Βαζάκας, του οποίου η ορθή επιστημονική γνώμη που αφορούσε στην εξέλιξη του τραύματος έπαιξε καθοριστικό ρόλο για την οριστική θεραπεία του ποδιού μου.

Η Κατερίνα ανέλαβε την ευθύνη για το χώρο που θα πραγματοποιηθούν οι δύο επεμβάσεις, εξέφρασε με παρρησία τη γνώμη της στους γιατρούς κατά την πολύμηνη διαδικασία της θεραπείας, έδειξε συγκινητικό προσωπικό ενδιαφέρον για να απαλύνει το σωματικό πόνο μου και την ψυχική μου αναστάτωση, ενώ παράλληλα φρόντιζε τα δύο παιδιά μας με στοργή, όπως πάντα. Τα παιδιά μου, ο Κώστας και η Αγγελική, ανέλαβαν επίσης το κουραστικό έργο της φροντίδας μου στο νοσοκομείο.

Οι φίλοι μου στη Θεσσαλονίκη και στην Κύπρο

Στη Θεσσαλονίκη γνώρισα πολλούς και αξιόλογους ανθρώπους και έχω φιλία με συναδέλφους μου στο Πανεπιστήμιο αλλά και οικογενειακή φιλία με πολλούς άλλους που δημιουργήσαμε με την Κατερίνα.

Στενή φιλία στο πανεπιστήμιο δημιούργησα με πολλούς, όπως με: τον Κώστα Σολδάτο, το Γιάννη Μελέντη, το Λάζαρο Σωτηριάδη, το Δημοσθένη Μουντράκη και τον Απόστολο Φλόκα. Αυτοί μου συμπαραστάθηκαν σ' όλες τις δύσκολες στιγμές, ιδιαίτερα κατά την περίοδο του καταστρεπτικού σεισμού το 1978. Φιλικές σχέσεις είχα και έχω με όλους τους καθηγητές του Τμήματος Γεωλογίας.

Στη Θεσσαλονίκη το 1960. Από αριστερά, πρώτη σειρά: η Μαριάνθη (αδελφή μου), ο Κώστας Διαμαντόπουλος (γιος της Μαριάνθης), ο Απόστολος Οικονόμου, η Αφροδίτη Καρασαββίδη (μικρή), ο Γιάννης Παπαζάχος (αδελφός μου), η Άννα (γυναίκα του Νίκου Παπαζάχου). Δεύτερη σειρά: Ο Θόδωρος Διαμαντόπουλος (άνδρας της Μαριάνθης), η Κούλα Λάνη, η Μάρθα Οικονόμου, ο Λάμπρος Παπαζάχος (αδελφός μου), ο Βασίλης Παπαζάχος, ο Γιάννης Παπαζάχος (ζάδελφός μου), ο Σίμος Καρασαββίδης, η Ειρήνη Λάνη (μητέρα της Κούλας και της Μένης), η Μένη Καρασαββίδη (γυναίκα του Σίμου), ο Δημήτρης Λάνης (άνδρας της Ειρήνης) και ο Νίκος Παπαζάχος (αδελφός μου).

Οικογενειακή φιλία είχα και έχω επίσης με πολλούς Θεσσαλονικείς όπως είναι οι: Θ. Αβδής, Σ. Αλιχανίδης, Ρ. Βαζάκας, Ν. Βακάλης, Τ. Βάρβογλης, Γ. Γουλής, Ι. Γεωργάτσος, Κ. Καρύμπακας, Π. Κουρουνάκης, Σ. Λυμπεράκης, Τ. Μακρογιάννης, Ι. Μήτας, Ι. Παπαλόπουλος, Κ. Πατραμάνης, Κ. Πάττας, Ν. Πετρόπουλος, Β. Σωτηρόπουλος, Ι. Τριάρχου, Σ. Χαραλάμπους, Δ. Χατζηφωτιάδης και οι γυναίκες τους. Με όλους αυτούς περάσαμε και περνάμε ευχάριστες αλλά και δημιουργικές ώρες, αφού κάνουμε ενδιαφέρουσες συζητήσεις. Τους ευχαριστώ όλους θερμά για τη συμβολή τους στη βελτίωση των απόψεών μου για διάφορα κοινωνικά θέματα και για τη συμπαράστασή τους στην αντιμετώπιση των προβλημάτων μας.

Ιδιαίτερες φιλικές σχέσεις είχαμε πριν έρθουμε στη Θεσσαλονίκη με τις οικογένειες Δ. Λάνη και Σ. Καρασαββίδη, οι οποίες ενισχύθηκαν κατά την παραμονή μας στην πόλη, ιδίως με τις αδελφές Κούλα και Μένη που μας συμπαραστάθηκαν σε όλες τις δύσκολες περιστάσεις.

Στην Πύλη Τρικάλων το 1999. Εκδρομή με φίλους Θεσσαλονικείς. Από αριστερά: Βασίλης Παπαζάχος, Νίκος Βακάλης, Κατερίνα Παπαζάχου, Τάσος Βάρβογλης, Βασιλική Γουλή, Τούλα Βάρβογλη, Στάθης Αλιχανίδης, Άννα Αλιχανίδα και Γιώργος Γουλής.

Την Κύπρο έχω επισκεφθεί πολλές φορές για επιστημονικούς λόγους και είχα την ευκαιρία να γνωρίσω πολλούς Κυπρίους γεωλόγους, μηχανικούς και πολιτικούς. Έκανα αρκετούς φίλους και συνδέθηκα ιδιαίτερα με το Γιώργο Κωνσταντίνου (τέως Διευθυντής του Τμήματος Γεωλογικής Επισκόπησης) και τη γυναίκα του Έλλη, καθώς και με το σεισμολόγο Κυριάκο Σολωμή και τη γυναίκα του Δέσποινα.

Στην Κύπρο το 1996. Στα Λεύκαρα, με το Γιώργο Κωνσταντίνου (αριστερά), τον καθηγητή Γιώργο Πενέλη και τη γυναίκα του Βούλα.

Η απόκρισή μου σε αντιδραστικές πράξεις

Όπως έχω ήδη αναφέρει, κατά τις τελευταίες τρεις δεκαετίες που είμαι κάτοικος Θεσσαλονίκης, έζησα ευχάριστα, λόγω του φιλόξενου κλίματος που επικρατεί στην ιστορική αυτή πόλη και της ομαλής οικογενειακής μου ζωής και των ευνοϊκών συνθηκών για την ανάπτυξη της ερευνητικής, εκπαιδευτικής και διοικητικής μου δραστηριότητας στα επιστημονικά κέντρα όπου υπηρέτησα. Υπήρξαν, όμως, και σοβαρές αντιδράσεις στην προσπάθειά μου, τις οποίες θέλω εδώ συνοπτικά να αναφέρω και να τονίσω λεπτομερέστερα τα ηθικά ερείσματα στα οποία βασίστηκα για την απόκρισή μου σ' αυτές τις αρνητικές προκλήσεις.

Κατά τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του Εργαστηρίου Γεωφυσικής υπήρξαν άτομα που αντέδρασαν έντονα στην προσπάθειά μου για την ανάπτυξή του, με προφανές κίνητρο το κακώς εννοούμενο προσωπικό τους συμφέρον και με πρόσχημα τις «ισχύουσες αρχές στη δημόσια ελληνική διοίκηση» κ.λπ. Οι μετέπειτα εξελίξεις όχι μόνο δεν τους δικαίωσαν αλλά ωφέλησαν και τους ίδιους. Λίγο πριν τη συνταξιοδότησή μου και αμέσως μετά έγινε νέα προσπάθεια ανατροπής των αξιοκρατικών διαδικασιών στον Τομέα Γεωφυσικής, αλλά με περιορισμένη και παροδική

επιτυχία, γιατί η Γενική Συνέλευση του Τμήματος Γεωλογίας με αποφάσεις της απέτρεψε τέτοια ανώμαλη εξέλιξη στον Τομέα Γεωφυσικής.

Στη Θεσσαλονίκη το 1993. Στο Εργαστήριο Γεωφυσικής, με τέσσερις από τους μαθητές μου, μετά συνεργάτες μου και τώρα καθηγητές Πανεπιστημίου. Από αριστερά: Γιώργος Καρακαϊσής, Ελευθερία Παπαδημητρίου, Παναγιώτης Χατζηδημητρίου και Δημήτρης Παναγιωτόπουλος.

Προβλήματα υπήρξαν και υπάρχουν ακόμα στην ελληνική σεισμολογική επιστημονική κοινότητα. Το σημαντικότερο απ' αυτά είναι η παράβαση βασικών αρχών της επιστημονικής δεοντολογίας από ορισμένα άτομα. Υπάρχουν περιπτώσεις κλασικής παράβασης της ακαδημαϊκής δεοντολογίας με αντιγραφή δημοσιευμένων επιστημονικών αποτελεσμάτων χωρίς αναφορά στις αντίστοιχες δημοσιεύσεις. Σνηθέστερα δημοσιεύονται επιστημονικά αβάσιμα αποτελέσματα, τα οποία είναι σε αντίθεση με προηγούμενη τεκμηριωμένη επιστημονική γνώση. Η δεύτερη αυτή τακτική είναι περισσότερο επιβλαβής, γιατί αποτελεί αρνητική συμβολή στην επιστημονική γνώση, δημιουργεί σύγχυση και αποπροσανατολίζει αυτούς που δεν είναι απόλυτα ειδικοί στο αντικείμενο αλλά αξιοποιούν τα επιστημονικά αποτελέσματα για πρακτικούς σκοπούς.

Δυσκολίες συνάντησα και με περιορισμένο αριθμό ατόμων της Διοίκησης του πανεπιστημίου και της κεντρικής εξουσίας. Έτσι, μία τέτοια διοίκηση άσκησε επί σειρά μηνών αφόρητη πίεση σε εμένα να αναλάβω εγώ την εύρεση οικονομικών πόρων λειτουργίας του δικτύου των σεισμολογικών σταθμών του Α.Π.Θ. Επίσης, μέλη της κεντρικής εξουσίας μου δήλωσαν προφορικά ότι δεν επιθυμούν να ενημερώνονται για την πιθανή γένεση ισχυρού σεισμού σε συγκεκριμένες περιοχές του ελληνικού χώρου (γιατί τέτοιες εκθέσεις θεωρούνται γι' αυτούς «καυτές πατάτες»), χωρίς όμως να μου εκφράζουν και γραπτώς αυτή τους τη βούληση. Ο λόγος μάλιστα που υπέβαλα την παραίτησή μου από Πρόεδρος του Ινστιτούτου Τεχνικής Σεισμολογίας και Αντισεισμικών Κατασκευών σχετίζεται με μια τέτοια ακραία συμπεριφορά.

Η απόκρισή μου σε τέτοιες αντιδραστικές πράξεις ήταν κατά κύριο λόγο έμμεση αλλά και άμεση. Βασίστηκε η απόκριση αυτή σε ηθικά ερείσματα και δημιουργικές δράσεις μου, όπως είναι: η έντιμη διαχείριση των δημόσιων κονδυλίων, η παραγωγή έγκυρης επιστημονικής γνώσης με αυστηρή τήρηση της επιστημονικής δεοντολογίας, η εξάντληση των δυνατοτήτων πανεπιστημιακής εκπαίδευσης και ο σεβασμός της προσωπικότητας των συνομιλητών μου.

Διαχειρίστηκα μικρά αλλά και πολύ μεγάλα χρηματικά ποσά ως καθηγητής, ως Διευθυντής του Εργαστηρίου και του Τομέα Γεωφυσικής, ως Πρόεδρος του Τμήματος Γεωλογίας και ως Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Τεχνικής Σεισμολογίας και Αντισεισμικών Κατασκευών (Ι.Τ.Σ.Α.Κ.).

Κατά τη διαχείριση αυτή προσπάθησα συστηματικά οι σχετικές μου πράξεις να είναι νόμιμες, δίκαιες και διαφανείς. Έτσι, την οικονομική διαχείριση την ανέθεσα σε ευσυνείδητα άτομα (Δ. Βλάχου στο Πανεπιστήμιο, Σ. Αντωνιάδου στο Ι.Τ.Σ.Α.Κ.) και σε περιπτώσεις πράξεών μου σημαντικής οικονομικής σημασίας, πέρα από την άποψη του επίσημου νομικού συμβούλου της υπηρεσίας, λάβαινα σοβαρά υπόψη μου και τις γνώμες των φίλων μου νομικών (του καθηγητή Γ. Μανωλεδάκη, του ξαδέλφου μου Γ. Παπαζάχου, των φίλων μου Γ. Βερόνη και Π. Κυριακίδη και της Βασιλικής Κυριακίδη). Δεν έπαιρνα αποζημίωση για την εκτός έδρας υπηρεσία μου στο Πανεπιστήμιο, ώστε να επαρκεί η σχετική πίστωση για τους έχοντες ανάγκη χαμηλόμισθους υπαλλήλους. Έπαιρνα μικρό ποσοστό των χρημάτων που δικαιούμουν από τα ερευνητικά προγράμματα, ώστε να δίνονται στους μεταπτυχιακούς φοιτητές που τα είχαν απόλυτη ανάγκη. Αρνήθηκα το επιμίσθιο που αποφάσισε η Φυσικομαθηματική Σχολή, καθώς και το επιμίσθιο που δικαιούμουν ως πρόεδρος του Ι.Τ.Σ.Α.Κ. Για λόγους διαφάνειας και εξασφάλισης της νομιμότητας καθιέρωσα πρόσθετη διαχείριση των Ερευνητικών Προγραμμάτων από τη Γραμματεία του Τομέα Γεωφυσικής, πέρα από τη διαχείριση της Επιτροπής Ερευνών του Α.Π.Θ. Η πιστή εφαρμογή αυτών των αρχών διαχείρισης του δημόσιου χρήματος επηρέασε θετικά όλους τους εργαζόμενους στα επιστημονικά κέντρα όπου υπηρέτησα και συνέβαλε στη βελτίωση των δυνατοτήτων μου πρόσβασης στις δημόσιες υπηρεσίες για θέματα που αφορούσαν τα κέντρα αυτά.

Η επιμονή μου στην επιστημονική εγκυρότητα των προτάσεών μου για θέματα κοινωνικής σημασίας υπήρξε το σημαντικότερο, ίσως, ηθικό μου έρεισμα για τη συμβολή μου στην πρακτική εφαρμογή των συμπερασμάτων της επιστήμης που υπηρετώ και την αντιμετώπιση των σχετικών αρνητικών αντιδράσεων. Έτσι ουδέποτε: υπέβαλα σχετική έκθεση προς την ελληνική πολιτεία, μετείχα σε αρμόδιο όργανο (συμβούλιο, επιτροπή, ομάδα εργασίας κ.λπ.), δημοσίευσα σχετικό άρθρο και έδωσα συνέντευξη ή μίλησα (σε τηλεόραση, ραδιόφωνο, διάλεξη, συμπόσιο) με περιεχόμενο θέματος μη έγκυρο επιστημονικά. Δηλαδή, το περιεχόμενο αυτών των γραπτών ή προφορικών μου θέσεων βασιζόταν και βασίζεται πάντα σε ερευνητικά αποτελέσματα, τα οποία είναι δημοσιευμένα σε έγκυρα διεθνή επιστημονικά περιοδικά και τα οποία βρίσκονται σε συμφωνία με τη δεσπόζουσα διεθνώς επιστημονική αντίληψη. Ως παράδειγμα αναφέρω την πρόσφατη μεσοπρόθεσμη πρόγνωση δύο ισχυρών βλαβερών σεισμών, που έγιναν: ο ένας στο δυτικό μέρος του ελληνικού τόξου (Κύθηρα, 8.1.2006, $M=6,9$) και ο άλλος στο ανατολικό μέρος του (Ρόδος, 15.7.2008, $M=6,4$). Οι προγνώσεις αυτές αποτελούν επιστημονικά επιτεύγματα παγκόσμιας σημασίας, γιατί: α) είναι επιστημονικά έγκυρες, αφού η μεν πρώτη δημοσιεύτηκε το Μάιο του 2002 σε διεθνές περιοδικό (Bull. Seism. Soc. Am) και η δεύτερη υποβλήθηκε το Μάιο του 2008 σε άλλο διεθνές περιοδικό (Boll. Geof. Pure Appl.) πριν από τη γένεση του αντίστοιχου σεισμού και β) είναι επιτυχείς προγνώσεις, γιατί έγιναν και οι δύο σεισμοί εντός των προβλεφθέντων παράθυρων χώρου, χρόνου και μεγέθους. Επιπλέον και στις δύο περιπτώσεις η πρόγνωση έγινε γνωστή στην ελληνική πολιτεία πριν τη γένεση του σεισμού (με έκθεσή μου προς τον ΟΑΣΠ στις 17 Δεκεμβρίου 2002 για το σεισμό των Κυθήρων, με έκθεση προς τον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ στις 30 Ιουνίου 2008 για το σεισμό της Ρόδου). Η συνεπής αυτή επιστημονικά και κοινωνικά συμπεριφορά έχει θετικά εκτιμηθεί, ιδιαίτερα από την ελληνική κοινωνία αλλά και από την ελληνική πολιτεία.

Έλαβα συστηματικά μέτρα για την εξάντληση όλων των δυνατοτήτων ανάπτυξης της γεωφυσικής εκπαίδευσης στη χώρα μας και ιδιαίτερα στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Έτσι έγραψα, πριν διορισθώ καθηγητής, τα πρώτα τρία πανεπιστημιακά βιβλία (Σεισμολογίας, Γεωφυσικής, Εφαρμοσμένης Γεωφυσικής), τα οποία διδάχθηκαν στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και σε άλλα πανεπιστήμια της χώρας και τα βελτίωνα σχεδόν κάθε δεκαετία. Οι τελευταίες εκδόσεις των δύο πρώτων εξ αυτών έγιναν πρόσφατα (2005, 2008) σε συνεργασία με εν ενεργεία καθηγητές. Δίδαξα σειρά μαθημάτων σε προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές ενώπιον ικανοποιητικών σε πλήθος ακροατηρίων. Τόνιζα στους φοιτητές ότι το κύριο καθήκον τους είναι οι αποδοτικές σπουδές και ότι αυτές όχι μόνο δεν αποτελούν εμπόδιο στους κοινωνικούς τους αγώνες, αλλά αντίθετα τους οπλίζουν με κύρος που καθιστά αποτελεσματικότερους τους αγώνες τους. Σεβόμουν τους φοιτητές (π.χ. ουδέποτε ύψωσα τη φωνή μου σε φοιτητή) και τους βοηθούσα

ακόμα και οικονομικώς (π.χ. η γραμματέας Δ. Βλάχου είχε κάνει ειδική κατάσταση όλων των μεταπτυχιακών φοιτητών του Τομέα Γεωφυσικής για να βοηθούνται, δίκαια και νόμιμα, με χρήματα των ερευνητικών προγραμμάτων του Τομέα). Εμπλούτισα τη διδασκαλία με σειρά πρόσθετων εκπαιδευτικών διαδικασιών (εργαστηριακές ασκήσεις, ασκήσεις υπαίθρου, εκπαίδευση στο σεισμολογικό σταθμό κ.λπ.) και έγραψα σχετικά εκπαιδευτικά εγχειρίδια σε συνεργασία με άλλους επιστήμονες του Τομέα.

Συμβαίνει συχνά κατά τις αντιπαραθέσεις για ένα συγκεκριμένο θέμα η μία πλευρά, με πρόσχημα κάποια λανθασμένη ή μη θέση της άλλης, να χρησιμοποιεί ένα γενικό προσωπικό αρνητικό χαρακτηρισμό εναντίον της άλλης (π.χ. είσαι αντιδραστικός). Είμαι αντίθετος σε τέτοια «παραγωγική διαδικασία» συζήτησης, κατά την οποία υποθέτουμε αναπόδεικτα το γενικό για να στηρίξουμε το ειδικό, για τρεις τουλάχιστον λόγους. Πρώτον, αδικούμε το συνομιλητή μας γιατί του αποδίδουμε όλες τις αρνητικές συμπεριφορές που περιλαμβάνει η γενίκευση. Δεύτερον, φέρνουμε τον εαυτό μας σε δύσκολη θέση, γιατί η υπόθεση του γενικού συνεπάγεται την ισχύ του ειδικού χωρίς ειδικά επιχειρήματα με συνέπεια να παύει ο διάλογος να έχει νόημα. Τρίτον, προσβάλλουμε το συνομιλητή μας και τον κάνουμε αντίπαλό μας ή και εχθρό μας. Έκανα πάντα έντονη προσπάθεια να περιορίζω την αντιπαράθεση σε σημαντικά αλλά συγκεκριμένα θέματα. Έχω πραγματοποιήσει σχετικές συζητήσεις με όλους σχεδόν αυτούς που έχουν προβεί σε γενικότερης σημασίας αντιδραστικές πράξεις που με αφορούν. Προσπάθησα να διατυπώνω τη θέση μου με τόνο ανάλογο της σημαντικότητας του θέματος και της πιθανότητας ισχύος του ισχυρισμού μου, αλλά πάντα με εκφράσεις που δεν προσβάλλουν την προσωπικότητα του συνομιλητή μου. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίον είναι μάλλον λίγοι αυτοί που δεν με συμπαθούν.

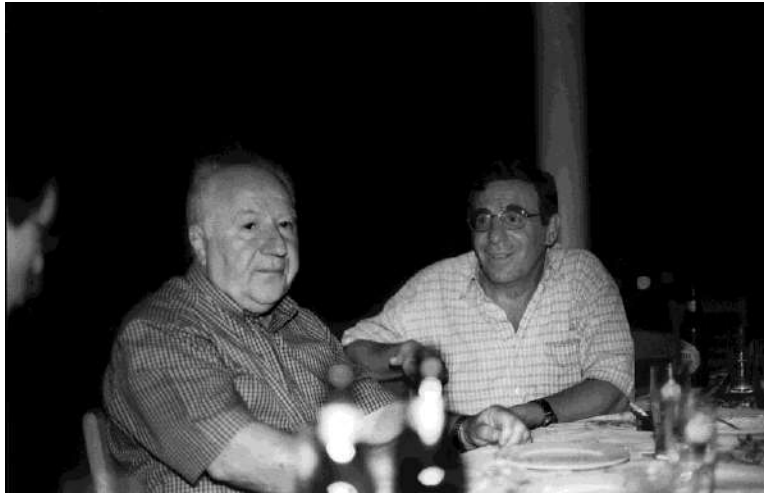

Στη Μόσχα το 1984. Σε σεισμολογικό Συνέδριο. Με επιστημονικούς συνεργάτες μου, συγγενείς και φίλους. Δίπλα στη Ρωσίδα ζωγράφο ο Χ. Παπαϊωάννου. Όρθιοι από αριστερά: Α. Κυρατζή, Β. Παπαζάχος, Ε. Παπαθανασίου, Σ. Τάσος, Μ. Κρημνιανιώτη, Ρ. Κομνηνάκη, Σ. Ευαγγελίου, Γ. Καρακαϊσής, Κ. Παπαζάχου, Α. Ρόκκα, Μ. Σκορδύλης, Γ. Λεβεντάκης, Μ. Παπαζάχου και Δ. Βλάχου.

Ομότιμος καθηγητής (1998-2009)

Στο τέλος Αυγούστου 1998 συμπλήρωσα το 68ο έτος της ηλικίας μου και συνταξιοδοτήθηκα. Η Γενική Συνέλευση του Τμήματος Γεωλογίας κατά τη συνεδρίαση αριθμ.30/25.2.1999 πρότεινε ομόφωνα να μου απονεμηθεί ο τίτλος του Ομότιμου Καθηγητή και η Πρυτανεία του Α.Π.Θ. μου απένειμε τον τίτλο. Εξεπλάγην όταν διάβασα τα πρακτικά του Τμήματος και είδα ότι ακόμα και εκείνοι από τους συναδέλφους μου στο Τμήμα με τους οποίους είχα διαφορετικές απόψεις για τον τρόπο της μελλοντικής εξέλιξης του Τμήματος, αλλά και αντίθετες πολιτικές απόψεις, αναγνώρισαν τη συμβολή μου στο Τμήμα με λόγια που συγκινούν.

Τότε (το 1998) ο Τομέας Γεωφυσικής μου παραχώρησε γραφείο εξοπλισμένο (τηλέφωνο, ηλεκτρονικό υπολογιστή κ.λπ.) και η Γραμματεία μου καλύπτει πλήρως τις σχετικές μου ανάγκες. Όλα τα μέλη του Τομέα μου φέρονται άψογα, όπως ακριβώς συνέβαινε όταν ήμουν Διευθυντής. Αυτό αποτελεί για μένα μεγάλη ηθική ικανοποίηση και κίνητρο για να συνεχίσω την επιστημονική μου προσπάθεια.

Στη Νάξο το 2002. Με το φίλο μου Γιάννη Πρωτονοτάριο, καθηγητή στο Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Κατά το χρόνο αυτό (μετά το 1998) δεν έχω διοικητικά καθήκοντα, συχνά όμως εκφέρω τη γνώμη μου, όταν έρχονται στο γραφείο και με ρωτούν. Δεν διδάσκω πια, παρότι μου προτάθηκε να διδάξω μεταπτυχιακά μαθήματα. Η μόνη μου εκπαιδευτική δραστηριότητα κατά το διάστημα αυτό είναι η επανέκδοση του βιβλίου Σεισμολογίας το 2005 και του βιβλίου Γεωφυσικής το 2008, αλλά τα δύο νέα αυτά βιβλία τα έγραψα σε συνεργασία με εν ενεργεία ακαδημαϊκούς δασκάλους.

Ασχολούμαι κατά την τελευταία αυτή δεκαετία με την επιστημονική έρευνα, με τον κήπο μου στο Σμόκοβο, με τα εγγόνια μου και με το σκύλο μου τον Ρένο. Έχω τρεις πολύ καλούς βοηθούς στην ερευνητική μου προσπάθεια, δηλαδή τρεις ηλεκτρονικούς υπολογιστές, ένα στο γραφείο μου στο πανεπιστήμιο, ένα στο σπίτι μου στη Θεσσαλονίκη και ένα στο σπίτι μου στο Σμόκοβο. Εργάζομαι ερευνητικά αποκλειστικά σχεδόν πάνω στο πρόβλημα της μεσοπρόθεσμης πρόγνωσης των σεισμών, γιατί είναι θέμα με μεγάλη κοινωνική σημασία, σχετίζεται άμεσα με σημαντικές επιστημονικές θεωρίες (θεωρία του χάους κ.λπ.) και είναι η έρευνα αυτή αποδοτική αφού έχουμε ήδη σχετικές επιτυχίες. Στην έρευνα αυτή συνεργάζομαι με τους: Γιώργο Καρακαϊση, Κώστα Παπαζάχο και Μανώλη Σκορδύλη.

Στο πίσω μέρος του σπιτιού μου στο Σμόκοβο έχουμε λαχανόκηπο και καλλιεργούμε πατάτες, κρεμμύδια, ντομάτες, πιπεριές κ.ά. Στο μπροστινό μέρος υπάρχουν τριανταφυλλιές που κάνουν ωραία τριαντάφυλλα. Έχουμε επίσης ψηλά έλατα, ένα πεύκο, κέδρους, αμυγδαλιές, καρυδιές και πολλές κληματαριές από τα σταφύλια των οποίων κάνουμε κάθε χρόνο εύγευστο τσίπουρο. Το σπίτι μας στο χωριό είναι δίπατο και ευρύχωρο με ωραία θέα τα βουνά των Αγράφων και τη λίμνη Σμοκόβου. Έρχονται συχνά τα παιδιά μας, συγγενείς μας και φίλοι μας, τους οποίους φιλοξενούμε.

Αφιερώνω επίσης κάποιο χρόνο στα δυο μου εγγονάκια, τα οποία χαίρομαι και παρακολουθώ με ενδιαφέρον τη σωματική και πνευματική τους ανάπτυξη. Με απασχολεί βέβαια έντονα το πρόβλημα των κοινωνικών συνθηκών υπό τις οποίες θα ζήσουν αυτά και τα παιδιά της γενιάς τους. Είναι δύσκολο όμως να βρω πειστική απάντηση, γιατί ζούμε ίσως ακόμα σε μια μεταβατική περίοδο, με χαοτικά γνωρίσματα, και οι κοινωνικές συνθήκες του προσεχούς μέλλοντος είναι σχεδόν απρόβλεπτες.

Αχώριστος φίλος κατά τα τελευταία 13 χρόνια είναι ο σκύλος μας ο Ρένος, ένα ωραίο, ψηλό, καφέ, αρσενικό σκυλί που είναι διασταύρωση ενός ελληνικού ιχνηλάτη (γκέκα) και μιας μητέρας ράτσας λαμπραντόρ. Αυτό το ζώο χάρισε σε μένα και την Κατερίνα αξέχαστες στιγμές και μας έμαθε να διακρίνουμε τις πράξεις που είναι αποτέλεσμα ενστίκτου από τις πράξεις που είναι αποτέλεσμα στοχασμού. Ευχαριστούμε και γι' αυτό την κόρη μας Αγγελική, η οποία τον βρήκε πολύ μικρό στο χωριό Μεταλλείο Δομοκού, τον εκπαίδευσε άριστα και μας τον χάρισε.

Αφιερώνω επίσης χρόνο κατά τα τελευταία έτη στο να βοηθάω τους συγχωριανούς μου Σμοκοβίτες σε προβλήματα που αφορούν στο χωριό ή τα Λουτρά, όταν μου ζητούν τέτοια βοήθεια. Ασχολούμαι επίσης με θέματα που σχετίζονται με τις υποχρεώσεις της Κατερίνας και αφορούν στο Δήμο Μενελαΐδας ή τα Λουτρά Σμοκόβου.